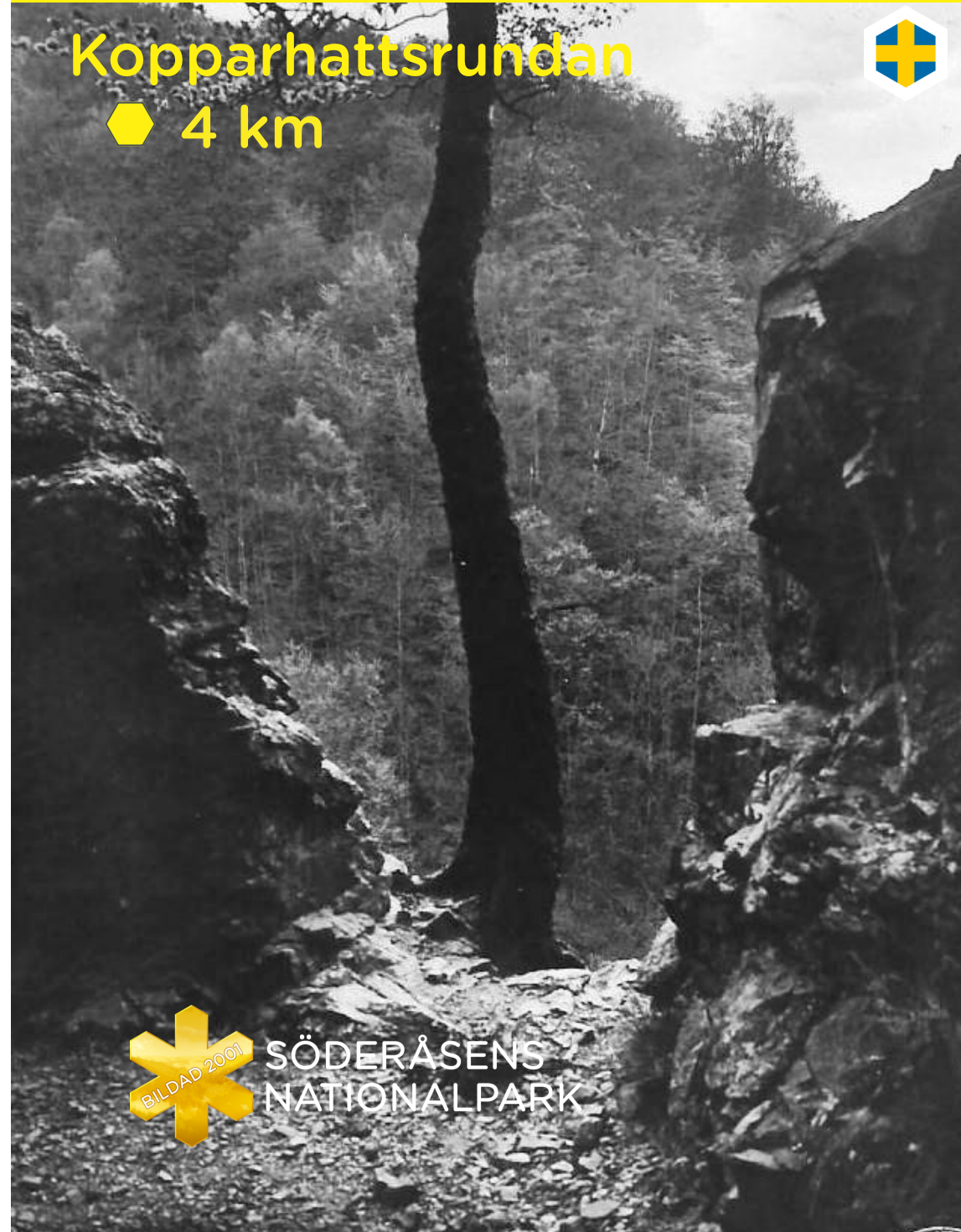

Guida dig själv!

2 timmar

Kopparhattsrundan

◆ 4 km

SÖDERÅSENS
NATIONALPARK

Kontakta oss

naturum
Söderåsen

telefon: 010 224 11 50

e-post: naturum.soderasen@lansstyrelsen.se

Mer info på vår hemsida:

www.sverigesnationalparker.se/soderasen

Bra att veta

TOALETTER finns i och vid naturum Söderåsen i Skåralid, på Kopparhatten, i Nackarpsdalen och vid rastplatserna Liagården och Dahlbergs. Dessutom vid turistinformationen/busshållplatsen i Röstånga.

VATTEN finns vid naturum Söderåsen (kran på väggen vid uteservering) samt vid rastplatserna Liagården och Dahlbergs (provatas inte). Dessutom vid toaletten i Röstånga.

GRILLPLATSER finns vid Skårdammen i Skåralid, i Nackarpsdalen i Röstånga samt vid rastplatserna Liagården och Dahlbergs. Grillgaller och ved finns.

BORD & BÄNKAR finns vid alla grillplatser, samt vid Kopparhatten och i Nackarpsdalen.

ÖVERNATTNING är bara möjlig vid våra rastplatser.

Liagården: (blå led) Här kan man sova i vindskydd eller i tält. Toaletter, grillplats, ved och vatten finns, (provatas inte).

Dahlbergs: (orange led) I trädgården kan man tälta. Toaletter, grillplats, ved och vatten finns (provatas inte).

Killahuset: Förbokas: e-post naturum.soderasen@lansstyrelsen.se eller tel. 010 224 11 50. Nyckel hämtas och lämnas under naturums öppettider. Kostnad 500:-/dygn; gratis för skolor. Inne 6 britsar och sovloft för ca 20 personer. I trädgården kan man tälta om man bokar huset. Toaletter, grillplats, ved och vatten finns utomhus, (vatten provtas inte); kamin inomhus. Ingen el.

Tänk på att allemansrätten är begränsad i nationalparken! Särskilda regler gäller. Föreskrifterna hittar du på INFO-tavlorna vid entréerna.

Sand från istiden (16)

*Fläckar med den finaste havssanden.
Hur har den hamnat här uppe?*

För ca 13 000 år sedan låg inlandsisen som ett tungt täcke över Sverige, men den hade smält bort längst i söder.

Söderåsen med omgivningarna var helt isfria, men isen låg som en vägg några mil norrut.

Då rådde tundraklimat här, med snö- och sandstormar som piskade det kala berget. På sina ställen fann sanden lä och lade sig tillrätta — som här!

Sand i dalsidorna kan också ha smält fram ur glaciären som låg kvar och täckte dalen.

Inte direkt en sandstrand, men så är det också långt till vattnet!

Fin sand som isen lämnat efter sig vid Utsikten.

Sprickdalens mynning (1)

Skåda in i sprickdalen...och jordens historia

Söderåsen reser sig majestätiskt runt dammen. Längst bort öppnar sig Skärälids sprickdal.

Söderåsen är en bergås, eller *horst*, som skjuter i höjden vid en forntida seriekrock i jordskorpan. Under denna orostid, för 200 miljoner år sedan, vandrar dinosaurier omkring här. Samtidigt som traktens vulkaner frustande spyr ut sin heta lava.

I en senare kollision för 80 miljoner år sedan spricker Söderåsens massiva urberg upp. Den historiska krockskadan är dagens vindlande & djupa sprickdalar. Skärälidsdalen är en av dem!

Skärälid. Skärån nedanför Turisthotellet.

Foto: Torpföreningen Skärälid

Skärdammen (2)

Mysfaktor eller myggodling?

Se ut över Skärdammen. Kan du tänka dig att för mindre än hundra år sedan, var här ett kärr med alskog och surrade myggor.

Turisthotellets ägare, herr Grundström, lät dämna upp kärret 1929. Skärdammen föddes. Den ljusa miljön med sin blanka vattenspegel var tänkt att förhöja skönhetsupplevelsen för såväl hotellets som dansbanans gäster.

Skäralid var känt & ökänt för "Pingstdanserna" under första halvan av 1900-talet. Då trotsade turisthotellets ägare det dåtida förbudet att servera alkohol på den kristna storhelgen. Böterna lär ha uppvägs av intäkterna...

När du nu går utmed dammen sommartid kan vattenspegeln brytas av en simmande snork eller av majestätiskt framglidande sångsvanar. Kanske ser du gäddan lurpassa i strandkanten.

Skäralid. Idyll från sjön.

Foto: Torpföreningen Skäralid

Snödrevsnisch (15)

En amfiteater från istiden...

Som en amfiteater mellan stig & dalkant, syns en stor rundad fördjupning med en u-formad öppning mot dalen. En snödrevsnisch!

Grytan bildades i slutskedet av senaste istiden. Då rådde tundraklimat här och berget piskades och slipades av sand- och snöstormar.

Snön fann lä i försänkningar där den låg kvar, packades ihop och nötte på marken under.

När snön sedan smälte förde smältvattnet bort jord och sten och försänkningen blev djupare. Smältvattnet tog vägen rakt ut i den stora dalen. Där av dalkantens u-form. En liten "hängande dal" i ovankant på den stora och djupa Skäralidsdalen.

Diametern på nischerna brukar vara ett tiotal meter. Större nischer, som Odensjön, har bildats av glaciärer. De har fördjupats under flera perioder med istider.

Snödrevsnisch strax nordost om Kopparhatten.

Dansbana 1900-1950 (14)

Sommar. Dragspel, fiol, dans & kärlek!

Förr låg Kopparhattens dansbana här. Sommartid kom man hit för att dansa och dricka kaffe, eller något starkare. Många tog tåget till Skärälids station och vandrade sedan ända hit upp. Andra fick en mer krävande cykeltur.

Det kom folk ända från Simrishamn, 10 mil bort. En av oss är barnbarn till en sådan långväga cyklist som träffade sin käresta just här i en virvlande dans.

Dansbanan revs 1952 och flyttades då till Högakull, som ligger vid Spången.

Vem tror du har ristat i trädens bark?

Foto: Torpföreningen Skärälid

Rasbrant (3)

Ett stenbrott? Nej, lämningar från istiden

En gång var här en i det närmaste lodrät klippvägg. Under årtusendena sipprade vatten in i sprickor & hål. Det frös, expanderade och sprängde sönder berget.

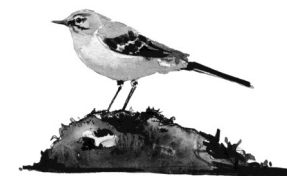
Rasbranten som du skymtar mellan träden, är alltså inte människors verk, utan bevis på isens sprängkraft. På samma sätt som en fylld flaska spricker i frysen.

Här i stenskravlet kilar vesslor, sorkar och ödlor in och ut bland stockar & stenar. Kanske kan du se en forsärla som sitter på en sten och vippar med stjärten innan den flyger till bäcken för att jaga sländlarver.

Denna syd-vända brant är torrare och varmare än den mittemot, så här trivs många soldyrkande skorplavar.

Foto: Torpföreningen Skärälid

Forsärla

Rårödspågens Källa (4)

*Friskt grundvatten tränger upp
ur bergets inre hela tiden*

Se ytans krusning när vattnet strömmar ut i ån. Den sprickrika berggrunden i dalbotten är rik på källsprång som detta. Här tränger rent grundvatten upp till ytan och ut i Skärån.

Andra skäl till åns rena vatten är avsaknaden av enskilda avlopp, industrier eller jord- & skogsbruk. Tillförseln av gödning och föroreningar är minimal.

Stråk av kalkrikt berg och mängden träd & död ved i och vid ån gagnar ytterligare åns rena vattnet.

Källvatten, precis som allt annat vatten på jorden, ingår i ett globalt och ständigt pågående kretslopp med avdunstning, nederbörd och ytavrinning, så Söderåsens rena vatten har människan druckit, dinosaurier badat i & upptäcksresande seglat på...
Tänk om vattnet kunde tala!

Enligt sägner sprang källan fram när en vallpojke, "påg" på skånska, från byn Råröd hittades här efter att ha fallit ned från klippan ovanför.

Rårödspågens källa

Kopparhatten (13)

En plats för fakta, historia & sägner

Ställ dig på den röda berghällen vid stängslet. Du står på Kopparhatten; 150 m över havet. Rakt över är det 300 m & till dalbotten 90 m.

Kopparhatten fick sitt namnet på 1800-talet. *Hatt* var ett vanligt namnslut på höjder och *Koppar-* syftar nog på den rödaktiga klippan som består av bergarten gnejsgranit.

Eller är det ett systemnamn till "Järnhatten", en höjd lite längre västerut i området?

Kanske stämmer sägner om vallflickan som antastades av en svensk soldat när Skåne var danskt. I tumulten lyckades hon knuffa ut mannen för stupet och kvar på klippan låg hans rödglänsande kopparhjälm?

Längst bort i dalmyningen ligger Skärålid. Vid klart väder ser du kanske Småland i fjärran...

Offavägen (12)

Du står i en 3-vägs korsning. Stigen upp i branten är Offavägen. Den gjordes på 1700-talet—varför?

Vägen anlades av storbonden Joacim Fredrik Offen, som bodde på gården Tostarp vid åsens fot för att oxar skulle kunna dra upp vagnar från dalbotten. Dels med djurfoder & ved, dels med timmer av rakvuxen bok för spåntillverkning i familjens spånfabrik.

Mycket av spånet exporterades till Hamburg för tillverkning av bokpärmar. Vägen är byggd i avsats för att oxarna skulle kunna vila.

Offavägen är cirka 400 meter lång.

Offavägen, halvvägs upp för dalsidan.

Vril på trädstam (5)

En eftertraktad knöl

Titta upp längs trädstammarna. Kanske ser du en stor knöl på någon av dem. En sådan utväxt kallas vril!

De flesta träd kan bilda knölformade utväxter på stam eller grenar. Dessa är eftertraktade av slöjdare som formar dem till skålar, kåsor och annat vackert.

Diametern kan vara från några centimeter till en meter. Man vet inte riktigt orsaken, men det är en genetisk defekt som kan ha en koppling till virus- eller bakterieangrepp. Utväxterna är sannolikt ofarliga för trädet.

I folktron var vrilar resultatet av sjukdomar, särskilt utslag & reumatism, som överlämnats till trädet genom särskilda ritualer.

Vril på trädstam

Kopparhattsängen (6)

En restaurang för skalbaggar och fjärilar

På andra sidan ån syns Kopparhattsängen. Det var Söderåsens torpare och bönder som skapade ängarna när de slog ängshö. Och än idag behövs blomrika slätterängar.

På älgörtens & aklejrutans vippor kan du se metalliskt grönglänsande ädelguldbaggar, gulsvarta, ludna humlebaggar, gracila fjärilar & blombockar. På jakt efter blommans nektar.

Insekter och växter behöver varandra. Insekten får mat. Blommorna får hjälp med förökningen.

Kombinationen öppna ängsmarker och skog, med död ved, gör både floran & insektsfaunan osedvanligt rik i Söderåsens nationalpark.

Ädelguldbagge på älgört

Ändmorän (11)

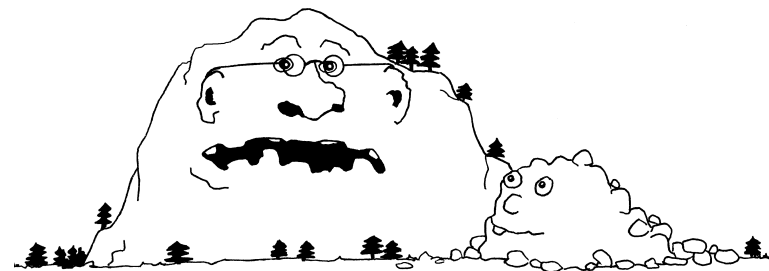
Isen som vägsrapa

Den lilla långsträckt åsen mellan bäck & stig har skrapats ihop av en glaciär som låg i dalen i slutskedet av den senaste istiden.

När glaciären växte under vintrarna sköt den allt löst material, som sten & grus, framför sig och ändmoräner som denna bildades.

Ändmoräner och rullstensåsar är små & unga lämningar från den senaste istiden. Som regel är de ca 10 meter höga och 100 meter långa.

De ska inte förväxlas med bergåsar, horstar, som Söderåsen. De är mycket större, mer än 100 meter höga! och ca 200 miljoner år äldre!

Stora, gamla berget Söderåsen & unga, lilla rullstens Åsa.

Järnvägsramp (10)

Ser du de två små parallella vallarna?

En avskjutningsramp för järnvägsvagnar!

Under första världskriget lät man bygga en tillfällig, smalspårig s.k. Decauvillejärnväg här. Den användes för att transportera ut virke från dalen till Skärälids järnvägsstation.

Vagnarna drogs in för hand i uppförslut. Vid "avskjutningsrampen" gav förmannen den fullastade vagnen en knuff. Vid "lagom fart" rullade den hela vägen fram till stationen.

Med för kraftig knuff slutade resan olyckligt - i stenbrottets vägg, vid nuvarande campingen! Med för lite fart fick man dra de tunga vagnarna för hand sista biten. Inte heller det så önskvärt!

Avskjutningsramp. Här knuffades vagnarna iväg och rullade sedan av egen kraft till Skärälids järnvägsstation.

Mitt emot Kopparhattsängen (7)

Död ved som ger liv

Vänd dig mot ån. Här finns döda & döende träd. Både liggande & stående, på land & i vattnet.

På träden syns trädsvampar (tickor) & många hål. De små runda hålen är skalbaggarnas utgångshål. När larverna ätit sig mätta på ved i trädets inre, förvandlas de till skalbaggar, och borrar sig ut.

Som vuxna skalbaggar ratar de den träiga dieten. Då söker de istället efter nektarstinn blommar, som de hittar i skogsbrynet, gläntan och ängen.

De större hålen gör hackspetten när den letar efter de smaskiga larverna inne i stammen. Döda träd är som smörgåsbord för hackspetten, de myllrar av liv!

Dött träd och hackspettens ivriga letande efter larverna.

Diabasstråk & rik flora (8)

Ser du berget under den frodiga grönskan?

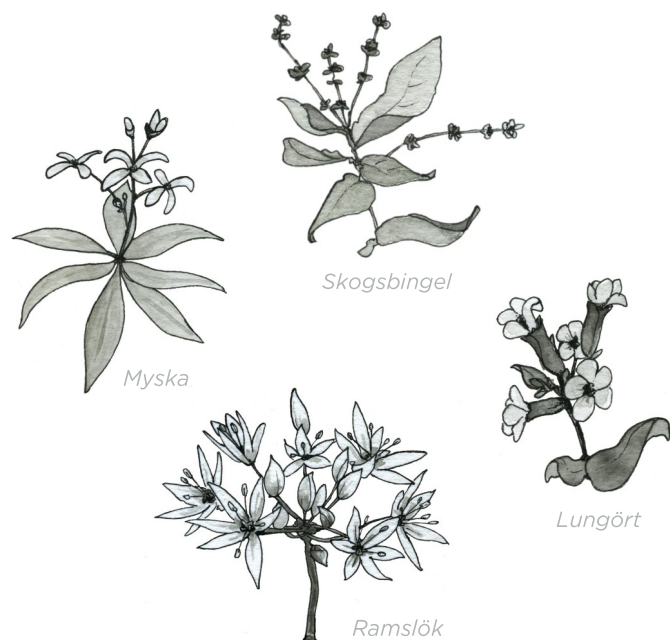
Inte, men vi kan ändå räkna ut vad det är...

Sommartid är marken här täckt av frodig grönska. Ett hav av skogsbingel (den på hundralappen) och andra kalk-älskande blommor breder ut sig.

Ett avbrott från den annars ganska kala marken med multnande löv och lite blåbärsris här och var.

Det beror på att du står på en diabasgång! Det näringsfattiga urberget under dina fötter har här spruckit upp & fyllts ut med kalkrik lava, som blev bergarten diabas när den förstenades.

Är det inte fascinerande att vi bara genom att se på växterna kan utläsa berggrundens sammansättning?

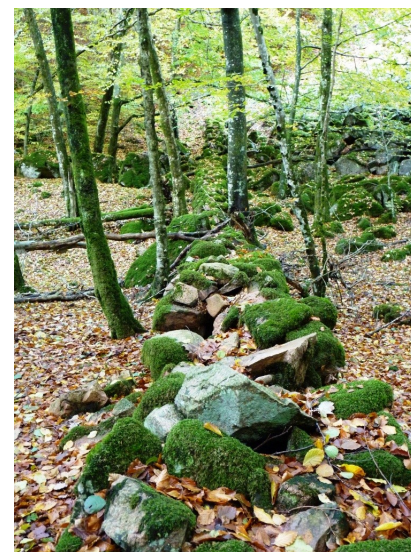
Stenmur (9)

Här? Fler skäl än gott om byggnadsmaterial?

Stenmurarna längs med ån är riktigt gamla. De äldsta kan vara så mycket som 1000 år. De anlades för att hålla betesdjuren borta från de hö-givande ängarna som tidigare bredde ut sig i dalens botten.

Skogen i branterna och uppe på platån nyttjades som betesmark och för ved & virke. Här vallade töser & pågar byns får, getter & kor.

De tvärgående murarna som går upp i branten är yngre, ca 150 år, och anlades som "ägogränser" efter laga skiftet, som innebar början till slutet för ängsbruket & betesepoken här på Söderåsen.

Stenmur från Laga skiftet runt år 1850.